

АРХЕОЛОГІЯ
І ДАВНЯ ІСТОРІЯ
УКРАЇНИ
Випуск 2 (43)

2022
КИЇВ

НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ — ЗАСНОВАНИЙ У 2011 Р.

ВИДАЄТЬСЯ ЧОТИРИ РАЗИ НА РІК

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор

СИМОНЕНКО О. В., доктор історичних наук, Інститут археології НАН України

Відповідальний секретар

ГОРБАНЕНКО С. А., кандидат історичних наук, Інститут археології НАН України

Відповідальний за випуск

ПАВЛЕНКО С. В., Інститут археології НАН України

ЧЛЕНИ РЕДКОЛЕГІЇ

БИРКЕ В., доктор археології, Інститут археології та історії мистецтв Академії наук Румунії

БОЛТРИК Ю. В., кандидат історичних наук, Інститут археології НАН України

БРУЯКО І. В., доктор історичних наук, Одеський археологічний музей НАН України

БУЙСЬКИХ А. В., член-кореспондент НАН України, Інститут археології НАН України

ГОЛДЕН П., професор, Університет Ратгерс, США

КУЛАКОВСЬКА Л. В., кандидат історичних наук, Інститут археології НАН України

МОЦЯ О. П., член-кореспондент НАН України, Інститут археології НАН України

ОТРОЩЕНКО В. В., доктор історичних наук, Інститут археології НАН України

ПОЛІДОВИЧ Ю. Б., кандидат історичних наук, філія Національного музею історії України — Скарбниці Національного музею історії України

ПОЛТОВИЧ-БОБАК М., професор, Жешувський університет, Польща

ПОТЕХІНА І. Д., кандидат історичних наук, Інститут археології НАН України

САПОЖНИКОВ І. В., доктор історичних наук, Інститут археології НАН України

СКОРИЙ С. А., доктор історичних наук, Інститут археології НАН України

СОHN О., кандидат історичних наук, Інститут археології НАН України

СТЕПАНЧУК В. М., доктор історичних наук, Інститут археології НАН України

ТЕРПИЛОВСЬКИЙ Р. В., доктор історичних наук, Київський національний університет

ТОЛОЧКО П. П., академік НАН України, Інститут археології НАН України

ФІАЛКО О. Є., доктор історичних наук, Інститут археології НАН України

ХАЗАНОВ А. М., професор, Університет Медісон — Вісконсін, США

ХОХОРОВСЬКА Я., професор, Ягеллонський університет, Польща

ЧАБАЙ В. П., член-кореспондент НАН України, Інститут археології НАН України

У ВИПУСКУ:

НАШ ЮВІЛЕЙ

СТАТТІ

ПУБЛІКАЦІЯ АРХЕОЛОГІЧНИХ
МАТЕРІАЛІВ

НОВІТНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

ДАВНІ ВИРОБНИЦТВА

ТАНАТОЛОГІЯ

АРХЕОЛОГІЯ І ПРИРОДНИЧІ НАУКИ

ДИСКУСІЇ

ІСТОРІЯ НАУКИ

АРХЕОЛОГІЯ І ДАВНЯ ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Науковий журнал з проблем археології та давньої історії

У журналі публікуються результати досліджень з археології та давньої історії України. Висвітлюються питання соціально-економічного розвитку та культурних зв'язків населення України у кам'яному та мідно-бронзовому віках, сторінки з історії киммерійців, скіфів та сарматів, матеріальна та духовна культура античних греків у Північному Причорномор'ї, етногенез та рання історія слов'ян, розвиток давньоруських міст і сіл, матеріальної культури середньовіччя і нового часу. Видаються нові археологічні матеріали, розвідки з історії археології та архівні джерела.

Для археологів, істориків, краєзнавців, учителів історії, студентів історичних факультетів, усіх, хто цікавиться давньою історією України.

The results of research on the archaeology and ancient history of Ukraine are published in the journal. The issues of social and economic development and cultural relations of the population of Ukraine in the Stone and Copper-Bronze Age, the pages of the history of the Cimmerians, Scythians and Sarmatians, material and spiritual culture of the Greeks in the Northern Pontic region, ethnogenesis and early history of the Slavs, development of the cities and villages of Ancient Rus, material culture of the Medieval and Modern periods are observed. New archaeological records, survey on history of archaeology and archival sources are being published.

This journal is intended for the archaeologists, historians, regional specialists, teachers of history, students of historical departments and for all who is interested in the early history of Ukraine.

Засновник та видавець:

Інститут археології
Національної академії наук України

Свідоцтво про реєстрацію ЗМІ:

КВ № 17659-6509Р від 29.03.2011

Адреса редакції:

Україна, 04210, Київ 210, просп. Героїв Сталінграда, 12

Тел.: (+380-44) 418-61-02

Факс: (+380-44) 418-33-06

E-mail: secretaradiu@gmail.com

Офіційний сайт журналу:

<https://adiu.com.ua/index.php/journal>

Офіційна сторінка журналу:

Сайт «Спілка археологів України» [<http://www.vgosau.kiev.ua>] —

Бібліотека — Журнал «Археологія і давня історія України»

[http://www.vgosau.kiev.ua/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=111&Itemid=183]

Затверджено до друку Вченою радою
Інституту археології НАН України
28.06.2022, протокол № 5.

Рисунки авторські

Надруковано в авторській редакції

Комп'ютерна верстка С. А. Горбаненка

Усі права застережено. Передрук можливий
зі згоди редакції та авторів статей

Виходить за інформаційної підтримки
Всеукраїнської громадської організації
«Спілка археологів України»

ISSN 2227-4952 (Print)
ISSN 2708-6143 (Online)

Усі матеріали рецензовано

© ІНСТИТУТ АРХЕОЛОГІЇ НАН УКРАЇНИ, 2022

Підписано до друку 30.06.2022. Формат 60 × 84/8. Гарн. Century Schoolbook. Папір офс.
Друк офс. Ум.-друк. арк. 47,6. Обл.-вид. арк. 53,8. Тираж 150 екз. Зам.

Друк та палітурні роботи ФОП О. О. Євенок. 10014, м. Житомир, вул. М. Бердичівська, 17А;
тел.: (0412) 422-106, e-mail: book_druk@i.ua.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців,
вигоцівників і розповсюджувачів видавничої продукції України серія ДК № 3544 від 05.08.2009 р.

ЗМІСТ

НАШ ЮВІЛЕЙ

- Абашина, Н. С.* Життєвий шлях і наукова спадщина В. А. Богусевича
- Список друкованих праць В. А. Богусевича (упорядник *В. В. Павлова*)
- Ситий, Ю. М.* Дослідження В. А. Богусевича у Чернігові 1947 та 1949 років
- Махота, О. О.* Характеристика цегли княжої доби у працях В. А. Богусевича
- Хамайко, Н. В., Журухїна, О. Ю., Гунь, М. О.* Новий погляд на вперше відкриту на Київському Подолі склоробну майстерню

СТАТТІ

- Бібиков, Д. В.* Човни та їхні символи в поховальному обряді південноруських земель
- Архипова, С. І.* Джерела київських рельєфів зі «світськими» сюжетами: питання атрибуції та датування
- Біляєва, С. О.* Фортеці Великого князівства Литовського на теренах Київської землі (з історії вивчення)
- Прищепя, Б. А.* Замок князів Чорторійських у Клевани: етапи становлення, планування та забудова

ПУБЛІКАЦІЯ АРХЕОЛОГІЧНИХ МАТЕРІАЛІВ

- Білинська, Л. І., Володарець-Урбанович, Я. В.* Ранньосередньовічні скарби Сумщини: нові надходження та перспективи дослідження
- Дяченко, Д. Г.* Намисто з могильника Острів (за матеріалами досліджень 2017—2020 рр.)
- Сушко, А. О.* Про один тип освітлювальних приладів на прикладі досліджень в урочищі Гончарі-Кожум'яки
- Калініченко, В. А., Пивоваров, С. В.* Намисто з Чорнівського городища XIII ст. (дослідження 1999—2020 рр.)
- Чекановський, А. А.* Фасони керамічних люльок для куріння тютюну XVII — початку XIX ст. з розкопок у Києві

CONTENTS

OUR ANNIVERSARY

- Abashyna, N. S.* Career and Scientific Heritage of V. A. Bohusevych
- List of publications of V. A. Bohusevych (compiled by *V. V. Pavlova*)
- Sytyi, Yu. M.* Excavations of V. A. Bohusevych in Chernihiv in 1947 and 1949
- Makhota, O. O.* Characteristics of the Brick of the Princely Age in the Papers of Volodymyr Bohusevych
- Khamaiko, N. V., Zhurukhina, O. Yu., Hun, M. O.* New Look to the First Glassmaking Workshop Discovered in Kyiv Podil

ARTICLES

- Bibikov, D. V.* Boats and their Symbols in the Funerary Rituals of Southern Rus Lands
- Arkhypova, Ye. I.* Sources of Kyiv Reliefs with «Secular» Plots: Issue of Attribution and Dating
- Biliaieva, S. O.* The Fortresses of the Great Lithuanian Principality on the Territory of the Kyivan Area (from the History of Research)
- Pryshchepa, B. A.* The Castle of Czartoryski Princes in Klevan: Stages of Development, Planning and Buildings

PUBLICATION OF ARCHAEOLOGICAL MATERIALS

- Bilynska, L. I., Volodarets-Urbanovich, Ya. V.* Early Medieval Hoard from Sumy Region: New Occurrences and Research Prospects
- Dyachenko, D. G.* Bead Set from the Ostriv Burial Ground (Excavations of 2017—2020)
- Sushko, A. O.* Case Study of Ceramic Lighting from Materials Discovered at the Honchari-Kozhumiya Region
- Kalinichenko, V. A., Pyvovarov, S. V.* Beads from Chornivske Hill-fort of 13th Century (1999—2020 Excavations)
- Chekanovski, A. A.* The Styles of Tobacco Pipes of the 17th — early 19th Centuries from Kyiv Excavations

НОВІТНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Панишко, С. Д., Петраускас, А. В., Чорний, І. О. Археологічні дослідження оборонних укріплень літописного Володимира в 2018 р.
Нечитайло, П. О., Левінзон, Є. Ю., Болтанюк, П. А. Археологічні дослідження на території Північного бастиону Старого замку (Пільна брама) в Кам'янці-Подільському в 2019 році

ДАВНІ ВИРОБНИЦТВА

Пуголовок, Ю. О. Типи теплотехнічних споруд та температура випалювання кераміки у носіїв роменської культури

ТАНАТОЛОГІЯ

Баранов, В. І., Івакін, В. Г., Широухов, Р. А. Поховальний обряд могильника Острів (за матеріалами археологічних науково-рятивних досліджень 2017—2018 рр.). Частина друга
Бібіков, Д. В., Зоценко, І. В. Нове поховання з Китаївського курганного могильника: до дискусії про давньоруські квазікамери
Бобровський, Т. А., Козюба, В. К. Нововідкрите підкурғанне поховання другої половини X — початку XI ст. біля Софії Київської
Моця, О. П., Скороход, В. М., Жигола, В. С., Ситий, Ю. М. Дослідження могильника XI—XII ст. у Чернігові
Готун, І. А., Петраускас, А. В. Могильник козацької доби на Середньому Дніпрі

АРХЕОЛОГІЯ І ПРИРОДНИЧІ НАУКИ

Сергеева, М. С. Обробка рогової сировини з поселення Велика Снітинка 2: деякі спостереження

ДИСКУСІЇ

Володарець-Урбанович, Я. В. Про функціональне призначення трипроменевих ажурних блях із Мартинівського скарбу
Козубовський, Г. А. До проблеми літописного Білобережжя XIV ст.

ІСТОРІЯ НАУКИ

Ступак, А. В., Горбаненко, С. А. Головні віхи історії археозоологічних досліджень в Україні
Ананьєва, Т. Б. До історії формування археологічних «місць пам'яті» в Києві на початку XIX ст.: відкриття Золотих воріт та створення першої книги про них

RECENT RESEARCH

199 Panyshko, S. D., Petrauskas, A. V., Chorny, I. O. Archaeological Exploration of the Fortification of Annalistic Volodymyr in 2018
211 Nechytailo, P. O., Levinzon, Ye. Yu, Boltaniuk, P. A. Archaeological Research on the Territory of the Northern Bastion of the Old Castle (Pilna Gate) in Kamianets-Podilskyi in 2019

EARLY MANUFACTURING

225 Puholovok, Yu. O. The Heat Unit Types and the Firing Temperature in the People of Romny Culture

THANATOLOGY

235 Baranov, V. I., Ivakin, V. G., Shyroukhov, R. A. Burial Rite of the Ostriv Graveyard (by the Results of Rescue Excavation 2017—2018). Part 2
267 Bibikov, D. V., Zotsenko, I. V. New Grave from the Barrow Cemetery Kytaiv: Concerning Discussion on the Old Rus Quasi-Chambers
283 Bobrovski, T. O., Kozyuba, V. K. New Burial of the Second Half 10th — Early 11th Century near St. Sophia Cathedral of Kyiv
297 Motsia, O. P., Skorokhod, V. M., Zhigola, V. S., Sytyi, Yu. M. The Research of the Burial Ground of 11th—12th Centuries in Chernihiv
310 Hotun, I. A., Petrauskas, A. V. Cemetery of the Cossack Age on the Middle Dnieper

ARCHAEOLOGY AND NATURAL SCIENCES

320 Sergeeva, M. S. Processing of Antler Raw Materials from the Settlement of Velyka Snitynka 2: Some Observations

DISCUSSIONS

333 Volodarets-Urbanovich, Ya. V. Three-Beam Tracery Badges from Martynivka Hoard: Functions and Use
351 Kozubovskiy, G. A. On the Issue of Annalistic Beloberezhye of the 14th Century

HISTORY OF SCIENCE

379 Stupak, A. V., Gorbanenko, S. A. The Main Milestones of the Archaeozoological Studies in Ukraine
394 Ananieva, T. B. On the History of Forming of the Archaeological «Memory Places» in Kyiv in the Early 19th Century: the Discovery of Golden Gate and Compilation of the First Book on it